

В. А. Молчанюк, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Молчанюк В. А.

Сучасний стан проблеми формування професіоналізму майбутніх економістів

Стаття присвячена визначенню сучасного стану проблеми формування професіоналізму майбутніх фахівців зі спеціальностей «Фінанси, банківська справа та страхування» та «Менеджмент».

У статті проаналізовано доробки вчених з питань формування компетентностей майбутнього фахівця-економіста. Проведений аналіз дозволив автору визначити структуру компетентності економіста та встановити, що однією зі складових компетентності економіста є професіоналізм.

Автором розглядає процес підвищення професіоналізму студентів економічних спеціальностей ВНЗ засобами інформаційних технологій, а також зазначає перспективні напрямки їх використання в освітньому процесі у виші.

Крім того, визначені педагогічні аспекти використання програмних продуктів у вищій економічній освіті.

Ключові слова: майбутні економісти, компетентність, професіоналізм, інформаційні технології.

Молчанюк В. А.

Современное состояние проблемы формирования профессионализма будущих экономистов

Статья посвящена определению современного состояния проблемы формирования профессионализма будущих профессионалов по специальностям «Финансы, банковское дело и страхование» и «Менеджмент».

В статье проанализированы исследования ученых по вопросам формирования компетенций будущего специалиста-экономиста. Проведенный анализ позволил автору определить структуру компетентности экономиста и установить, что одной из составляющих компетентности экономиста является профессионализм.

Автором розглядається процес підвищення професіоналізму студентів економічних спеціальностей вузів засобами інформаційних технологій, а також відзначає перспективні напрями їх використання в освітньому процесі в вузі.

Крім того, визначені педагогічні аспекти використання програмних продуктів в вищій економічній освіті.

Ключові слова: майбутні економісти, компетентність, професіоналізм, інформаційні технології.

Новітній розвиток освітньої галузі, у тому числі вищої економічної освіти, зумовлений інноваційними процесами, що відбуваються у світовому освітньому просторі. Перед вищими навчальними закладами постає завдання підготовки фахівців, які здатні швидко адаптуватися в мінливих умовах економічної дійсності та гнучко реагувати на проблеми, що потребують термінового вирішення. Майбутньому фахівцеві процес навчання повинен забезпечувати не лише фундаментальні теоретичні знання, а й широкий спектр практичних професійних умінь та навичок. Тому особливого значення набуває проблема підготовки економістів нового формату, від компетентності яких значною мірою залежить розвиток економіки нашої країни.

Основою професійної діяльності є конкурентоспроможність робочої сили у національній економіці, професійні якості працівників, рівень їхньої компетентності. Важливим чинником сприяння формуванню цих якостей є професійне навчання.

Провідною діяльністю студентів є навчальна, у процесі якої відбувається подальше становлення особистості, набуваються знання, уміння, навички, формуються якості, необхідні для професійної діяльності фахівця. Послідовна зміна провідної діяльності від об'єкта педагогічного впливу до суб'єкта професійної діяльності веде до досягнення мети – підготовки фахівця з розвиненими властивостями та якостями особистості, необхідними майбутньому економісту, фінансисту.

З метою підвищення професіоналізму та конкурентоспроможності фахівців вища школа України використовує систему ступеневого навчання за кваліфікаційними рівнями молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Розробники стандартів освіти орієнтуються на визначення освітньо-кваліфікаційних характеристик майбутніх фахівців економічного профілю, в основі яких лежать професійні вміння. Ці характеристики у свою чергу слугують для створення освітньо-професійних програм нового покоління, які є основою для розробки кафедрами програм дисциплін відповідно до навчального плану економічних спеціальностей. Інтеграція реалізації змісту програм, форм і методів, практичного навчання слугує розв'язанню проблеми формування професійної компетенції майбутніх фахівців. Поєднання теоретичної підготовки студентів з формуванням досвіду практичної роботи на основі опанування сучасними інтерактивними технологіями забезпечує досить високий рівень професійної компетентності (знання, уміння, навички), особистої впевненості, контактності, позитивного емоційного настрою. Усе це врешті підвищує професіоналізм і конкурентоспроможність випускників [1].

Мета статті – визначення сучасного стану проблеми формування професіоналізму майбутніх економістів, зокрема фахівців зі спеціальностей «Фінанси, банківська справа та страхування» та «Менеджмент».

Якісною характеристикою особистості економіста, яка включає систему науково-технічних знань, в тому числі спеціальних знань у галузі економіки, професійних вмінь та навичок, досвід, наявність усталеної потреби в тому, щоб бути компетентним економістом, інтерес до професійної компетентності свого профілю, О. А. Булавенко вважає компетентність економіста [2].

У доробках Є. А. Іванченко зазначено структуру компетентності економіста. Компетентність економіста складають: ключові компетентності (компетенції: політичні, пов'язані із життям в багатокультурному суспільстві, пов'язані із володінням усною та письмовою комунікацією, пов'язані із зростанням

інформатизації суспільства, здатність вчитися продовж життя); професіоналізм; соціальна компетентність (компетенції: позитивне самовідношення (Я-концепція); знання, уміння, навички та досвід вибудовування відносин «людина-людина», знання, уміння, навички та досвід вибудовування відносин «людина-суспільство», знання, уміння, навички та досвід вибудовування відносин «людина довілля») [3].

Однією зі складових компетентності економіста дослідниця зазначила професіоналізм. Вчена розглядає професіоналізм в єдності особистісних та діяльнісних проявів феномена як органічно взаємозалежних підсистем, а концептуальна структура професіоналізму економічної праці конкретизується професійною спрямованістю, професійною компетентністю, професійною відповідальністю та професійною мобільністю [4]. Структура професіоналізму наведена на рис. 1.

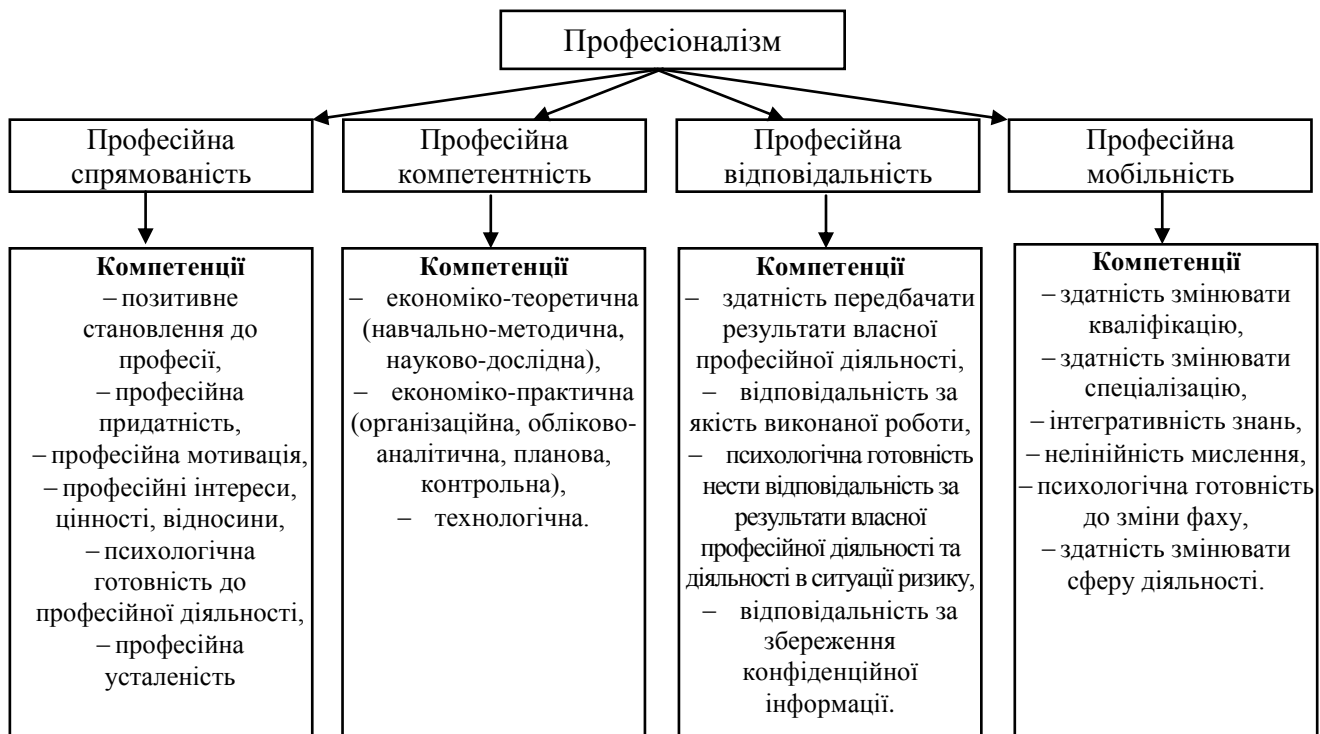

Рис. 1. Структура професіоналізму [4].

Розглянемо більш детально професійну компетентність та її складові.

Одним із першочергових завдань системи професійної освіти є підготовка конкурентоспроможного фахівця, який має високий рівень професійної компетентності.

У роботах [5, 6] визначено структуру професійної компетенції майбутніх економістів, що має такі компоненти:

1) компетенції у сфері економічної діяльності (економічне мислення; знання методів економічного аналізу; наявність системного уявлення про структуру і тенденції розвитку української та світової економіки; знання принципів прийняття і реалізації економічних рішень на мікро- та макрорівнях; уміння використовувати економічну інформацію у професійній, виробничій діяльності і повсякденному житті; уміння здійснювати пошук економічної інформації; уміння проводити економічний, стратегічний аналіз та оцінку фінансово-господарської діяльності підприємств; уміння проводити контроль, аудит, перевірку грошових коштів, виробничих запасів, основних фондів у підприємствах, організаціях, установах тощо);

2) компетенції в інших сферах професійної діяльності (система знань з фінансів, маркетингу, аудиту, міжнародної економіки, права, менеджменту; знання нормативно-правової бази);

3) інформаційно-комп'ютерна компетенція (стосується роботи з комп'ютерною технікою і визначається таким переліком знань та вмінь: знання теоретичних основ функціонування комп'ютерної техніки; уміння працювати в мережі Internet; уміння користуватися електронною поштою; уміння працювати із спеціалізованим програмним забезпеченням; уміння ефективно застосувати інформаційні технології і відповідні програми у професійній діяльності);

4) комунікативна компетенція (знання ділового етикету та основ конфліктології, толерантність до існування інших поглядів, ефективна групова взаємодія, позитивна установка щодо себе й оточуючих тощо);

5) компетенція у сфері самовизначення і саморегуляції особистісних якостей (адекватна самооцінка, впевненість у собі, самоконтроль, самоефективність, високий рівень мотивації до досягнень, визнання необхідності неперервної освіти впродовж життя тощо);

б) виробничо-діяльнісна компетенція (передбачає знання посадових інструкцій згідно з кваліфікацією фахівця, а саме: обізнаність з вимогами, функціями, правами, обов'язками; знання основ етикету).

Яковенко О. І. зазначає, що узагальнений міжнародний досвід впровадження компетентнісного підходу в освітній галузі виокремлює трирівневу ієрархію системи компетентностей: 1) ключові (базові, надпредметні), 2) загальнопредметні (міжпредметні), 3) спеціально-предметні. В якості ключових компетентностей визначаються: здатність вчитися, соціальна, загальнокультурна, здоров'язберігаюча, компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій, громадянська, підприємницька [1].

У доповіді заступника директора Департаменту освіти, культури і спорту Ради Європи М. Стобарта окреслено 5 ключових компетенцій [7]:

1) політичні й соціальні компетенції, такі як здатність брати на себе відповідальність, брати участь у спільному прийнятті рішень, регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом, брати участь у функціонуванні та у поліпшенні демократичних інститутів;

2) компетенції, що стосуються життя в суспільстві, які повинні перешкоджати виникненню расизму або ксенофобії (як повага один до одного, здатність жити з людьми інших культур, мов, релігій);

3) компетенції, що стосуються володіння усним і письмовим спілкуванням (належить володіння декількома мовами);

4) компетенції, пов'язані з виникненням інформаційного суспільства (володіння новими технологіями, уміння їх застосовувати, розуміти їх сильні і

слабкі сторони, здатність критично осмислювати інформацію та рекламу, яку поширюють ЗМІ;

5) здатність навчатися протягом життя як основа безперервної підготовки у професійному плані, а також в особистому й суспільному житті.

Як видно з зазначеного вище, однією зі складових професійної компетенції є інформаційно-комп'ютерна компетенція [5, 6] (або компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій [1], або компетенції, пов'язані з виникненням інформаційного суспільства [7]). Тобто, при формуванні професіоналізму економістів значну роль відіграє використання інформаційно-комп'ютерних технологій в навчальному процесі. Випускник вищого навчального закладу повинен не просто володіти комп'ютерною грамотністю, він повинен, перш за все, уміти вирішувати професійні завдання, що постають перед ним, ефективно використовуючи комп'ютерні технології.

Будь-яка педагогічна технологія на думку Г. К. Селевко, повинна задовольняти таким критеріям: концептуальність, системність, керованість, ефективність, відтворюваність [8].

Педагогічними аспектами використання програмних продуктів у вищій економічній освіті є:

1) принцип особистісного підходу (його сутність полягає у залучення тих, хто навчається, у ситуації, де вони можуть виявити й реалізувати себе як особистість);

2) принцип конкретизації системи дій, що складається у детального опису дій, використання алгоритмів розумової та практичної діяльності щодо досягнення цілей технологізації;

3) принцип функціонального призначення, завдяки якому досягається оптимальність й економічність дій педагога з метою отримання очікуваного результату [9].

Підготовка фахівців економічного профілю високого класу у сфері бізнесу вимагає нових підходів у викладанні відповідних дисциплін, при яких формування знань у галузі спеціалізації повинно поєднуватися з набуттям практичних навичок роботи на комп'ютерах при вирішенні професійних завдань [10].

Крім того, при виборі професійного програмного забезпечення для навчання враховується популярність програм у цей момент, а також відповідність програмного забезпечення сучасному рівню розвитку інформаційних технологій та можливі тенденції його розвитку в майбутньому.

У наш час у сфері економічного обліку в нашій країні найбільшою популярністю користуються програми системи «БухОнлайн24», «1С Приватбанк», «1С:Бухгалтерія», що має широке значення цих програм у навчальному процесі.

Тому при вивченні дисциплін «Інформаційні технології» та «Інформаційні системи» необхідно значну увагу приділяти вивченню автоматизованих систем «MASTER:Бухгалтерія», «1С Приватбанк», «БухОнлайн24», завдяки чому студенти на заняттях ознайомляться з комп'ютерним обліком та оформленням первинних документів.

При навчанні функціональних прикладних програмних продуктів, до яких належать, зокрема, бухгалтерські програми, можна вивчати окремо бухгалтерський облік і окремо роботу з програмним продуктом, чи вивчати відразу бухгалтерський облік з використанням тієї чи іншої бухгалтерської програми. Обидва підходи успішно можуть бути реалізовані. Але виникають проблеми, пов'язані з наявністю викладацьких кадрів, здатних утілити в життя мети і завдання такого підходу до навчання, а також із відсутністю навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення. На жаль, велика частина викладачів бухгалтерського обліку не володіють необхідними навичками роботи на комп'ютері та матеріально незацікавлені в цьому через різні причини. У свою чергу, викладачі комп'ютерних дисциплін не дуже добре знають бухгалтерський

облік. Звідси постає проблема наявності кваліфікованих кадрів з інформаційних дисциплін та дисциплін автоматизації бухгалтерського обліку.

Керівники навчальних закладів мають усвідомлювати важливість того, що дисципліни інформаційного профілю займають все більш значуще місце в навчальних планах для всіх спеціальностей. Тим паче, для того, щоб рівень підготовки випускників відповідав сучасним вимогам, вишам необхідно вдосконалювати й актуалізувати навчальні програми як у галузі інформатики в цілому, так і в частині дисциплін, присвячених практичним питанням автоматизації підприємств.

Перед вітчизняною освітньою системою стоїть завдання сформувати громадянина, спроможного до гнучкої зміни способів і форм життєдіяльності, а формування ключових компетентностей, що відповідають основним видам діяльності громадянина, стає актуальним завданням навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Процес навчання повинен забезпечувати кожному майбутньому фахівцеві не лише фундаментальні теоретичні знання, а й широкий спектр практичних професійних умінь та навичок. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема підготовки економістів нового покоління, від професіоналізму яких значною мірою залежить розвиток економіки нашої країни.

Розв'язання зазначених завдань потребує вдосконалення підготовки фахівців економічного профілю на засадах компетентнісного підходу та широкого впровадження сучасних педагогічних технологій. Провідною тенденцією у зв'язку з цим є визначення результатів освіти через професіоналізм, проблемі формування якого приділяють значну увагу вітчизняні та зарубіжні дослідники.

Удосконалення підготовки, посилення її практичної спрямованості потребує застосування таких форм, методів і засобів навчання, які б максимально активізували пізнавальну діяльність майбутніх економістів та задовольняли сучасним потребам соціально-економічної практики.

Проведене нами дослідження показує, що професійна компетентність складається з декількох груп компетенцій, серед яких гідне місце займає інформаційно-комп'ютерна компетенція. Формування професіоналізму майбутніх економістів неможливе без використання інформаційно-комп'ютерних технологій при вирішенні професійних завдань.

Важливо, щоб сучасна освіта відповідала потребам індустрії інформаційних технологій, що розвиваються. Тому у подальших наших дослідженнях ми плануємо розглянути нові інформаційні технології як засоби формування професійних навичок у майбутніх економістів.

Література

1. **Яковенко О. І.** Формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 01.03.02. – Київ, 2005. – 276 с.

2. **Булавенко О. А.** Проектирование содержания и технологии непрерывного экономического образования в профессиональных учебных заведениях: Автореф. дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионально гообразования» / О. А. Булавенко. – Брянск, 2007. – 42 с.

3. **Іванченко Є. А.** Визначення та структура компетентності економіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_49/57.pdf

4. **Іванченко Є. А.** Професіоналізм як складова компетентності економіста та його оцінювання в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія». – 2009. – №9/1. Вип. 15. – С. 178 – 187

5. **Лисак О. Б.** Формування компетентностей майбутнього фахівця-економіста. – Режим доступу: <http://intkonf.org/lisak-ob-formuvannya-kompetentnostey-maybutnogo-fahivtsya-ekonomista/>

6. Самарук Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів / Н. М. Самарук. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2011. – Вип. 2. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnad ps_2011_2_12\](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnad ps_2011_2_12)

7. **Trends** in Learning Structures in European Higher Education. – www.bologna-berlin2003.de/pdf/TrendsIII_full.pdf

8. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М. : Народное образование, 1998. – 256с.

9. Шипулина Л. А. Формирование профессионализма будущих экономистов средствами новых информационных технологий: Дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / Л. А. Шипулина. – Ставрополь, 2004. – 33 с.

10. Ваграменко Я. А., Галкина А. И. О сертификации компьютерных учебных программ // Информатизация базового гуманитарного образования в высшей школе. Тез. докл. межвузовской науч. конференции. – М. : НИИВО, 1995. – С. 55–57

Molchanyuk V. A.

The Current State of the Problem of Forming the Professionalism of Future Economists

The article is devoted to determining the current state of the problem of forming the professionalism of future specialists in the specialties “Finance, Banking and Insurance” and “Management”.

The article analyzes the developments of scientists on the competence development of a future specialist-economist. The analysis allowed the author to determine the structure of the competence of an economist and to establish that one of the components of the competence of an economist is professionalism.

The author considers the process of improving the professionalism of students of economic specialties of universities by means of information technologies, and also indicates the perspective directions of their use in the educational process in higher education.

In addition, pedagogical aspects of the use of software products in higher economic education are determined.

Key words: future economists, competence, professionalism, information technologies.

Відомості про автора

Молчанюк Вікторія Анатоліївна – асистент кафедри фізико-технічних систем та інформатики ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Стаття надійшла до редакції 01.02.2018 р.

Прийнято до друку 30.03.2018 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Панченко Л. Ф.